

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р Миглена Ценова,

Институт за изследване на изкуствата, Българска академия на науките

(БАН), сектор „Музика“,

за дисертационния труд

„Развитие на балетното изкуство в Бургас“

на Росен Методиев Николов,

за присъждане на образователната и научна степен „доктор“

по научната специалност 05.08.02. Музикознание и музикално изкуство,

професионално направление 8.3. Музикално и танцово изкуство,

научен ръководител – проф. д. изк. Анелия Янева

Росен Методиев Николов завършва бакалавърска специалност „Хореографска педагогика“ през 1999 г. в Югозападен университет „Неофит Рилски“ – Благоевград, а през 2015 г. – и магистратура по „Хореографска режисура“ към същото висше учебно заведение. От 2016 г. разработва докторантура в изследователска група (ИГ) „Музикален театър“, сектор „Музика“, Института за изследване на изкуствата, БАН.

Във връзка с предлагания дисертационен труд Росен Методиев Николов пише три (3) статии, публикувани в четири (4) научни издания (по азбучен ред):

- „Образът на художника, реализиран в балетни творби на бургаска сцена“. – В: *Multidisciplinary Journal of Science, Education and Art*. Blagoevgrad: Union of Scientists in Bulgaria – Branch Blagoevgrad, 2019 (излязъл от печат през 2020 г.), с. 585 – 591, [линк](#);

- „Образът на художника, реализиран в балетни творби на бургаска сцена“. – В: *Медии, култура, бизнес*, 2020, с. 97 – 104;
- „Съвременната хореография в Бургас. Въпроси на развитието“. – В: *Изкуствоведски четения 2019*. София: Институт за изследване на изкуствата, БАН, 2020, с. 600 – 607, [ЛИНК](#);
- „Трансформации на класически балетен репертоар на бургаска сцена“. – В: *Изкуствоведски четения 2020*. София: Институт за изследване на изкуствата, БАН, 2021, с. 495 – 500, [ЛИНК](#).

Дисертантът изнася четири (4) доклада на научни форуми (хронологично):

- „Съвременната хореография в Бургас. Въпроси на развитието“, *Изкуствоведски четения 2019*, Институт за изследване на изкуствата, София, 9 – 12 април 2019;
- „Танцови прояви, оказали влияние върху облика на Бургаската опера и балет“, *Десети докторантски четения*, НМА „Проф. Панчо Владигеров“, София, 15 – 16 май 2019;
- „Връзката между театър и танц в началните формирания на музикално-сценично изкуство в Бургас“, *Международна театрална конференция*, Благоевград, 30 юни 2019;
- „Образът на художника, реализиран в балетни творби на бургаска сцена“, форум на Съюз на учените в България, Благоевград, 26 – 27 септември 2019.

В периода на докторантурата Росен Методиев Николов пише рецензии и отзиви, свързани с балетното изкуство в Бургас, които са публикувани в научнопопулярно издание (хронологично):

- „Един малък принц на бургаска сцена“ – В:
Платформа за изкуства, 2016 – 2017, г. II, № 4, с. 55 – 59,
[ЛИНК](#);
- „Спящата красавица“ на бургаска сцена“ – В:
Платформа за изкуства, 2017 – 2018, г. III, № 1, с. 39 – 42,
[ЛИНК](#);
- „Баядерка“ – едно красиво преживяване“. – В:
Платформа за изкуства, 2017 – 2018, г. III, № 4, с. 34 – 37,
[ЛИНК](#).

Научнопопулярните текстове са публикувани и на английски език в същото издание – като три (3) отделни допълнителни публикации.

Видно от приведената публикационна активност на дисертанта, изискванията за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ са изпълнени и надхвърлени¹.

Предлаганият дисертационен труд се вписва в мащабна стратегия, иницирирана през 1999 г. от основателя и дългогодишен ръководител на ИГ „Музикален театър“, проф. д. изк. Розалия Бикс, и продължавана успешно от настоящия ръководител на същата изследователска група, проф. д. изк. Анелия Янева: докторанти да бъдат насочвани към теми, изискващи задълбочена работа с архивни фондове, старопечатни и краеведски издания. Следвайки подобна стратегия, завършените дисертации са стойностни както сами по себе си, така и в контекста на цялостната работа върху историята на Българския музикален театър (опера, балет, оперета,

¹ *Правилник за прилагане на закона за развитието на академичния състав в Република България*, 2010, изм. и доп. 2019, [ЛИНК](#); *Правилник за условията и реда за придобиването на научни степени и за заемане на академични длъжности в Института за изследване на изкуствата, БАН*, [ЛИНК](#).

мюзикъл), осъществявана в Института за изследване на изкуствата, БАН. Достижения от завършените дисертации – ясно изведени и аргументирани тенденции и процеси, новооткрити обстоятелства, библиографски единици и др.², допринасят за съхраняването на българското културно-историческо наследство и често намират място в академичното четиритомно издание „Български музикален театър“³.

Още преди началото на докторантурата си авторът на предлагания дисертационен труд проявява задълбочени интереси към работата с архиви. Той сътрудничи активно при реализацията на академичното издание „Български музикален театър“, за което авторските колективи му отправят официални благодарности⁴.

Аспекти от развитието на балетното изкуство в Бургас, изведени при работа с краеведски издания и архивни документи, се разглеждат и в други научни изследвания (цитирам някои от тях под линия)⁵.

² В хронологична последователност: **Ценова, Миглена**. Градската хорова култура до средата на 40-те години на XX в. като предпоставка за възникване на музикални театри в България. София: Институт за изкуствознание, БАН, 2002. (Дисертация за ОНС „доктор“, ръкопис; научен ръководител: Р. Бикс); **Божова, Нели**. Петър Райчев в певческото изкуство на XX век. София: Институт за изкуствознание, БАН, 2009. (Дисертация за ОНС „доктор“, ръкопис; научен ръководител: Р. Бикс, публикувана през 2009 г.); **Ачева, Деница**. Русенският балет и Асен Манолов. Подстъпи, формиране, развитие (Дисертация за ОНС „доктор“, ръкопис; научен ръководител: А. Янева; публикувана през 2011 г.); **Жунич, Емилия**. Ролята на солиста-певец в Българския музикален театър. По материали от професионалния музикален театър в Стара Загора. София: Институт за изследване на изкуствата, 2014 (Дисертация за ОНС „доктор“, ръкопис; научен ръководител: Р. Бикс); и други.

³ **Бикс, Розалия, Анелия Янева, Румяна Каракостова, Миглена Ценова**. Български музикален театър. 1890 – 2001. Опера, балет, оперета, мюзикъл. Театри, трупни постановки. Т. 2. София: АИ „Проф. Марин Дринов“, 2005; **Бикс, Р., А. Янева, Р. Каракостова, М. Ценова-Нушева**. Български музикален театър. 1890 – 2005. Опера, балет, оперета, мюзикъл. Постановчици: диригенти, режисьори, хореографи, сценографи, хормайстори. Т. 3. София: Институт за изкуствознание, БАН, 2008; **Бикс, Р., А. Янева, Р. Каракостова, М. Ценова-Нушева, Е. Жунич**. Български музикален театър. 1890 – 2010. Опера, балет, оперета, мюзикъл. Рецензии, отзиви, коментари. Т. 4. София: Гея Либрис – Институт за изследване на изкуствата, БАН, 2015.

⁴ **Бикс, Янева, Каракостова, Ценова-Нушева**, 2008, с. 13; **Бикс, Янева, Каракостова, Ценова-Нушева, Жунич**, 2015, с. 12.

⁵ Такива са например (в хронологичен ред): **Бикс, Розалия**. Български оперен театър. 1944 – 1980. Наблюдения и материали. София: Музика, 1980 (с. 253 и др.); **Ценова**, 2002 (с. 21, 38 – 41, 60, 63, 68, 79 – 81, 91 – 92, 99 – 100, 103, 107, 108, 128 – 192, 132 – 133 и др.); **Бикс, Янева, Каракостова, Ценова**, 2005 (с. 269 – 273); **Михалева, Сребра**. Първостроители на Бургаската опера. Документална хроника. 1920 – 1972. Бургас: А. Консулт ЕООД, 2017 (с. 321 – 354); **Михайлов, Веселин**. Художествено-творчески постижения и репертоар на Бургаска опера в периода 1955 – 1999 година, в контекста на музикално-историческото развитие на града. София: НМА „Проф. П. Владигеров“, 2020 (Дисертация за ОНС „доктор“, ръкопис; научен ръководител: Боянка Арnaudова, с. 26, 28, 30, 42 – 53, 57 и др.); и други.

Предлаганият дисертационен труд обаче е първото цялостно и многоаспектно изследване върху балетното изкуство в Бургас.

Дисертацията на Росен Николов обхваща „Въведение“ (с. 5 – 8), шест (6) раздела (с. 9 – 157), и „Заключение“ (с. 158 – 164). Трудът съдържа още: четири приложения (с. 165 – 177), „Библиография“ (с. 178 – 188), „Кратки биографични данни за дисертанта“ (с. 190), „Публикации и доклади на Росен Методиев Николов по темата на дисертационния труд“ (с. 190 – 191) и „Справка за приносните моменти в дисертацията“ (с. 192).

Избраният исторически подход е съобразен с целта на изследването: да се постигне „систематизиран и обоснован труд за началните стъпки, утвърждаването и развитието на балета в Бургас в неговия цялостен профил“ („Въведение“, с. 7).

„Раздел 1. Интереси към танца в Бургас“ (с. 9 – 32) е стойностен с хронологичното проследяване на събития (до средата на 40-те г. на XX век), допринасящи за формиране на представи и интереси у бургаската общественост към музикалносценичните жанрове – солидна основа и за развитието в перспектива на балетното изкуство в този български град. Ценно в раздела е, че той е изграден с опора върху архивни документи (на читалище „Пробуда“, читалище „Изгрев“ и други фондове) и публикации в бургаския печат (в това число и в старопечатни издания). Постигната е реконструкция на някои събития от музикалната култура на Бургас. Разделът въвежда в българското музиковедие и балетознание и малко известни обстоятелства.

„Раздел 2. Самодейна опера – Бургас. Първа балетна постановка“ (с. 35 – 46) е съсредоточен върху творческата дейност в институцията,

реализирала първия цялостен балетен спектакъл в града – балета „Съперници“, осъществен през 1958 г. (с. 41 – 42)⁶.

„Раздел 3. Класически балетен репертоар в Държавна опера – Бургас“ (с. 47 – 78) и „Раздел 4. Съвременна хореография в Държавна опера – Бургас“ (с. 79 – 142) осмислят развитието на балетното изкуство в бургаския оперен театър от 1972 г. (когато институцията е одържавена) до последните месеци на 2020 г. (паралелно със завършването на дисертационния труд). Структурирането на подразделите – според репертоара: „класически репертоар“ и „съвременна хореография“ (с. 47, 79 и др.), е съобразено с том четвърти от „Български музикален театър“⁷. Групирането на разглежданите балетни творби – според тяхната структура: „многоактни балети“ (с. 49), „едноактни балети“ (с. 105), „балетни миниатюри“ (с. 110) и др., среща аналогии с монографични трудове от проф. д. изк. Анелия Янева⁸. В двата раздела на дисертацията Росен Методиев Николов осмисля творчески търсения и решения както на утвърдени български хореографи, поставяли балети в Бургас, така и на местни хореографи с ценен принос за развитието на балетното изкуство в града.

В „Раздел 5. Съвременни танцови формации с недържавно финансиране“ (с. 143 – 146) се разглежда и дейността на ръководеното от дисертанта „Танц студио R“, в което Росен Методиев Николов формира свои възпитаници и последователи (с. 144 – 145). Тук следва да се подчертае, че подготвени от дисертанта балетисти стават част от постоянния балетен състав на Държавна опера – Бургас, други негови възпитаници са канени често за участия в отделни постановки на същия

⁶ Тук бих направила препратка и към становище на проф. д. изк. Розалия Бикс от 1980 г.: според нея „Съперници“ е единственият цялостен балетен спектакъл в града, преди одържавяването през 1972 г. на Народна опера – Бургас (днес Държавна опера – Бургас). Бикс, 1980, с. 253 и др.; виж и Михайлов, 2020 (Автореферат, с. 26).

⁷ Бикс, Янева, Каракостова, Ценова-Нушева, Жунич, 2015.

⁸ Янева, Анелия. Хореографски подходи и жанрови преобразявания в балети от класическия репертоар. София: Институт за изкуствознание, БАН, 2009; и др.

оперен театър. Видно от същия раздел на дисертацията, с „Танц студио R“ Р. Методиев Николов създава свои авторски хореографии, представени на бургаска сцена и в чужбина: „От начало до край“ (1982), „Вулканът на чувствата“ (1984), „Моята любов е моята болка“ (1984), „Една любов, една мечта“ (1988), „Музика за любовта“ (1989 в Бургас и Санкт Петербург), „Непокорна кръв“ (1990), „Шоуто трябва да продължи“ (1991), „Същественото е невидимо“ (1994), „Непокорна кръв 2“ (1995), „Дано намерим за мечтите си дом“ (1995), „Бургас и морето“ (1999) и др.“ (с. 145 – 146). Съобразно цялостния замисъл на труда дисертантът разглежда и собствения си творчески и педагогически принос: „Методиев обръща специално внимание на пластиката на ръцете и на „вътрешния импулс“ на тялото. В хореографията си използва предимно елементи на джаз-балет, много контракции на тялото, дишане и други. Основното обучение обаче (екзерсис) е на базата на чистия класически танц. Това дава възможност и основание на Павлина Иванова, а по-късно и други хореографи, да попълват нееднократно състава на оперния театър в Бургас с изпълнители от „Танц студио R“. Впоследствие част от възпитаниците на „Танц студио R“ са назначени в състава на бургаския балет, където изиграват едни от най-добрите роли от репертоара на балета по това време. Това са Антон Бинчев, Иван Пъдпъдъков, Теодора Вълкова, Тодор Вангелов, Светлан Николов, Николай Георгиев и др.“ (с. 146). Част от раздела е посветена на друго бургаско танцово студио – Танцова формация „Дюн“, създадено от Петя Стойкова през 1986 г. (с. 145 – 146).

„Раздел 6. Творци с принос към бургаския балет“ (с. 147 – 157) извежда и артикулира приноса на балетни педагози, балетисти и хореографи за развитието на балетното изкуство в града. В раздела се разглежда обстойно и обучението по балет в Бургас, като се поставя акцент върху значението на Националното училище за музикално и сценично изкуство (НУМСИ) „Проф. Панчо Владигеров“ – Бургас, чийто

първи балетен клас е формиран през 2002 г. (с. 147 – 148). Тук следва да се подчертае, че самият Росен Методиев Николов преподава в НУМСИ дисциплините *Класически танц, Исторически танци, Характерни танци, Съвременни танцови техники, Композиция и импровизация, Теория и методика на специалността, История на танца, Актьорско майсторство и Пантомима* (от 2002 г. и понастоящем; Пак там).

Заклучението (158 – 164) извежда важни открития, наблюдения и анализи, осъществени в хода на изследването.

Трудът е богато онагледен с голям брой таблици; допълнен е с приложения.

Авторефератът (в обем от 31 с.) отговаря на съдържанието на дисертационния труд.

От значение за разработването на предлаганото изследване е формираният и усърдно попълван през годините голям личен архив на дисертанта, свързан пряко с историята на балетното изкуство в Бургас.

Дисертацията на Росен Методиев Николов въвежда в българското музиковедие и балетознание новооткрити или малко известни факти относно развитието на балетното изкуство в Бургас. От изключителна ценност са и потвържденията в бургаския печат и в бургаските архиви на известни до момента обстоятелства.

Наред с многоаспектното разглеждане на балетното изкуство в Бургас, трудът предоставя и свидетелства за съществения личен принос на дисертанта – като педагог и хореограф – за развитието на балетното изкуство в града.

Сред приносите на труда са ценните анализи на хореографски подходи и решения, за чието осъществяване допринасят професионалните компетентности и интереси на Росен Николов: детайлното познаване на изпълнявания в града балетен репертоар, системните и задълбочени

наблюдения върху репетиционни процеси, премиери, спектакли и пр., както и трийсетгодишният опит на дисертанта като хореограф и балетен педагог в Бургас.

В заключение, поздравявам дисертанта, Росен Методиев Николов, и научния му ръководител, проф. д. изк. Анелия Янева, за успешно завършения дисертационен труд, допринасящ за опазването на българското културно-историческо наследство.

Предлагам на членовете на уважаемото научно жури да присъдят на Росен Методиев Николов образователната и научна степен „доктор“ по специалността „Музикознание и музикално изкуство“ (05.08.02), професионално направление 8.3. „Музикално и танцово изкуство“.

Гласувам с ДА.

19 април 2020 г.,
гр. София

Миглена Ценова,
доц. д-р в Институт за изследване на изкуствата, БАН